

School of pizzabrommer

Auteur(s):

Keuzenkamp, H.A.

Verschenen in:

ESB, 81e jaargang, nr. 4054, pagina 333, 17 april 1996

Rubriek:

Redactioneel

Trefwoord(en):

onderwijs, scholing

Het belang van het scholen van langdurig werklozen is vrijwel onomstreden. Ongeschoolde arbeid verdwijnt door globalisering of technologische vooruitgang. Nederland zal het moeten hebben van de 'kennis-economie'. Wat ligt er dan meer voor de hand dan het scholen van werklozen? Daarmee slaan we twee vliegen in één klap: we verbeteren de arbeidsmarktpositie van probleemgroepen, en we vergroten de concurrentiekracht van de Nederlandse economie. Ook de OESO stelt in een nieuwe studie dat menselijk kapitaal steeds belangrijker wordt in de internationale overlevingsstrijd¹. Wie een kennisvoorsprong heeft scoort beter, en daarom is het van groot belang om te blijven investeren in kennis. Van eenvoudig tot hooggekwalificeerd, van kind tot VUT.

Er is echter een kloof tussen theorie en werkelijkheid. De kennis-economie begint op school, en hier loopt momenteel iets fout. Het aantal afhakers stijgt snel. Amsterdam spant de kroon: van de middelbare scholieren verlaat 37% de school zonder diploma².

Is het afhaken het gevolg van een afweging van kosten en baten? De afhakers concentreren zich in het lagere segment van het onderwijs, bij het voorbereidend beroepsonderwijs, de mavo en vooral het middelbaar beroepsonderwijs. Het zijn de schooltypen waar kinderen met ouders zonder baan (veelal allochtonen) sterk oververtegenwoordigd zijn. De verwachte baten van een opleiding worden misschien laag ingeschat, omdat een lage opleiding nog vaak met werkloosheid gepaard gaat. Bovendien zijn de baten er pas op de langere termijn, als school is afgemaakt. De opportunity-kosten van scholing zijn daarentegen gelijk voelbaar: het gederfde inkomen dat met het bezorgen van pizza's verkregen kan worden. Aanvankelijk zijn deze kosten duidelijk aanwezig: de arbeidsmarktprestaties van afhakers zijn niet slecht. Er bestaat een behoorlijke vraag naar arbeid voor een laag minimumjeugdloon. Meestal gaat het om korte dienstverbanden en dus veel wisselende baantjes. Hoe meer leeftijdgenoten met het verdiende inkomen de blits maken, des te groter de verleiding om zelf ook af te haken. Naarmate de afhakers ouder worden en hun loon hoger, vermindert de vraag naar hun arbeidsdiensten en wordt de kans op werkloosheid steeds groter. Uiteindelijk belandt het gros van de afhakers in langdurige werkloosheid.

Scholingsprojecten worden vaak als de oplossing gezien voor deze niet- of laaggeschoolde, langdurige werklozen. Met scholing neemt de productiviteit toe. Dat is goed voor de kennis-economie, en maakt het mogelijk om ook voor het hogere volwassenen- minimumloon aan de slag te komen, zo luidt de redenering. Maar veel van de goedbedoelde scholingsprojecten lijken matig te functioneren. *The Economist* betwijfelt in een lezenswaardig artikel of het geld voor bij- en herscholingsprogramma's wel goed besteed is³. Studies voor de VS, Australië, het Verenigd Koninkrijk en ook Zweden suggereren dat individuen die toch wel aan de bak zouden komen worden geholpen, terwijl er verder vooral verdringing optreedt van werklozen voor wie er (nog) geen extra scholing is.

Het geringe rendement van herscholing hoeft geen verbazing te wekken. Bij kwalificaties gaat het immers niet alleen om kennis van feiten en theorieën. Of iemand binnen een organisatie productief kan zijn hangt ook, en misschien wel veel sterker, af van zaken als discipline, het vermogen tot samenwerken, tot het toepassen van bestaande kennis en het aanleren van nieuwe. Op de middelbare school leer je dat: schoolgang is (ook) een socialisatieproces en een diploma niet alleen een bewijs van scholing, maar meer nog van schoolbaarheid. Die socialisatie verloopt op jonge leeftijd gemakkelijker dan op latere leeftijd, als iemand eenmaal gewend is aan leven en werken in een 'vrijbuiterscultuur'. Daarom biedt het afmaken van de middelbare school een beter perspectief op werk dan scholing na een carrière als vakkenvuller en pizzabezorger. Scholingsprogramma's voor niet-schoolbaren zijn vaak niet effectief, en leiden de aandacht af van het probleem dat het minimumloon in Nederland te hoog is om mensen met een lage productiviteit aan het werk te krijgen.

Wat moet er dan wel gebeuren? Allereerst: de manier om de schoolbaarheid, en daarmee het opleidingsniveau in Nederland te verhogen, is ervoor te zorgen dat zo veel mogelijk jongeren hun middelbare school afmaken. Een eerste voorwaarde daarvoor is dat de prikkels voor jongeren de goede kant op wijzen, niet alleen op de lange, maar vooral op de korte termijn. De kosten-batenafweging van pizzabezorgers in de dop kan beïnvloed worden door het spijbelen strenger te bestraffen (de leerplichtambtenaar, die Zoetermeerse uitvinding bestaat echt!, moet zijn werk gaan doen). Scholen moeten meer op productie van diploma's worden afgerekend. Daarnaast is het belangrijk om de minimumloonkosten voor volwassen werknemers te verlagen. Allereerst om de markt voor mavo-, vbo- en mbo- gediplomeerden te verbeteren, zodat een investering in een diploma meer loont. Maar ook om de echt onschoolbaren een blijvende plek op de arbeidsmarkt te bieden. Voor afhakende scholieren wordt het dan wel moeilijker om een baantje te vinden. Maar is dat niet juist een bijdrage aan de oplossing van het probleem

2 Z. Berdowski en P. van der Steenhoven, *Amsterdamse monitor: schoolverlaters* 1995, O en S, Gemeente Amsterdam, 1995.

3 *The Economist*, 6 april 1996, blz. 23.

Copyright © 1996 - 2003 Economisch Statistische Berichten (www.economie.nl)